



Møller kompetansesenter
Statlig spesialpedagogisk støttesystem

Tegnsang

i et inkluderende korfelleskap

Prosjektbeskrivelse

Innhold

Bakgrunn.....	3
Tegnsang.....	3
Internasjonal interesse.....	3
Identitet og vennskap.....	4
Barn med høretap og bruk av sang og musikk.....	4
Overgangen fra barneskole til ungdomsskole.....	4
Mål og metode.....	5
Korfaddere.....	5
Målgruppa.....	5
Samarbeidspartnere.....	5
Prosjektgruppe.....	5
Styringsgruppe.....	6
Ressursgruppe.....	6
Prosjektmedarbeider.....	6
Knutepunktskole for tegnsang.....	6
Tidsplan.....	7
Budsjett.....	9

Bakgrunn

For barn med hørselstap er det viktig med arenaer der de kan møtes og være sammen, oppleve mestring og å utvikle identitet. Det finnes i dag få slike arenaer. De fleste barna går på sine hjemmeskoler, der de ofte er alene som høreapparatbrukere.

Prosjektsøker og undertegnede har sin tidligere praksis fra Nyborg skole i Trondheim, hvor det de siste 10-15 årene har vært flere elever med hørselstap. Denne søknaden om prosjektmidler bygger derfor på en del av det arbeidet som er utviklet ved skolen, og koret som ble etablert der, med inkludering som hovedfokus. På bakgrunn av at undertegnede nå er tilsatt ved kompetansesenteret, er koret blitt en del av Møller kompetansesenter sitt tjenestetilbud, i samarbeid med Nyborg skole.

Ved Nyborg skole har man sett verdien av at elevene med hørselstap er sammen på samme skole. Vi har også sett det positive ved at barn med hørselstap og hørende barn er sammen i en felles kultur, og den mulighet dette har gitt i forhold til å tilrettelegge for inkludering. At det har vært flere barn med hørselstap ved skolen har blant annet ført til at det har blitt utviklet et kor for hele skolen, der man synger med tegn. Koret har bestått i ti år, og medlemsstallet har vært stabilt på 80-100 barn. Det har vært 4-6 barn med hørselstap med i koret. Vi har registrert interesse fra andre skoler som har ønsket at barn med hørselstap kan delta i koret. Gjennom arbeid med koret har begrepet tegnsang utviklet seg.

Tegnsang

Tegnsang betyr at man henter tegn fra norsk tegnspråk og støtter opp teksten i sanger, på samme måte som NMT (norsk med tegnstøtte) gjør for å støtte norsk talespråk. Tegnsang gir en fin mulighet for å inkludere barn med hørselstap i kor. Tegnsang kan bidra til å lette forståelsen og sammenhengen i en sangtekst. Det er koreografisk visuelt vakkert å se på for et publikum, og man kan gjerne sammenligne tegnvisualisering med annen type koreografi.

I arbeid med barn og kor har sang og bevegelse en naturlig sammenheng.

Tegnkommunikasjon gir muligheter for å skape bevegelse i koret på en fin og morsom måte. Vår erfaring er at koristene liker det, synes det er morsomt, og at de også lærer teksten bedre gjennom visuell forsterkning.

Internasjonal interesse

På bakgrunn av korvirksomheten ved Nyborg skole ble undertegnede bedt om å skrive en artikkel i et europeisk musikk Tidsskrift (Europa Cantate). Denne artikkelen ble publisert i 36 land og vekket nysgjerrighet på bakgrunn av en inkluderende filosofi. Artikkelen bidro også til en stor festival i Trondheim i 2008 hvor vi hadde gjester fra Tyskland, Frankrike og Spania. Dette er et ledd i en stafett med fokus på inkludering i et musikkfellesskap. Stafetten går videre til Spania. På et seminar om inkludering i kor kom det også flere kordirigenter fra hele landet som ønsket å lære om hvordan barn med hørselstap kan inkluderes i kor. Det vi vet så langt, er at to av dirigentene har startet opp med lignende virksomhet, i Stavanger og Fauske. Vi mottar stadige henvendelser fra interesserte som ønsker hjelp i oppstarten av en lignende virksomhet. Prosjektmidler vil gjøre det mulig å spre filosofien ut til skoler her til lands, samtidig som vi kan bistå dem i en oppstartsfase. Selv om vi har fått til mye, over lengre tid ved skolen, trengs friske midler for å kunne videreutvikle og spre vår metode.

På festivalen hadde vi med oss gjestekor fra Tyskland. Koret bestod av tyske tunghørte og døve ungdommer. På konserten under festivalen stod alle sangerne sammen på scenen i Olavshallen foran en fullsatt sal. Dette ble en svært god og positiv opplevelse, og det ble knyttet sterke bånd mellom våre barn og de tyske ungdommene. Med prosjektmidler har vi et ønske om å kunne være med på ny festival om inkludering i Spania 2011. Da med de eldste barna i Kor læne som deltok under festivalen i Trondheim.

Identitet og vennskap

Det er viktig for barn med hørselstap å møte andre barn og unge som driver samme type aktivitet, men også å møte eldre ungdommer som trives og fungerer godt innenfor et sangfellesskap til tross for et hørselstap. Som ovenfor nevnt er en av kordirigentene, tilsatt ved Møller kompetansesenter. Dette har ført til et utvidet samarbeid mellom AC-Møller skole (døveskolen i Trondheim) og Nyborg skole, ved at barn fra A.C. Møller skole også deltar i koret. Dette ser vi har stor verdi, fordi elevene fra A.C.Møller skole er eldre mestrende forbilder, noe som gjør at barna fra barnetrinnet identifiserer seg med dem på en god og positiv måte.

Barn med hørselstap og bruk av sang og musikk

I den senere tiden, med utvikling av teknologien (bedre høreapparat og cochleaimplantat CI) har det blitt større fokus på bruk av sang og rytme for å øve hørsels og lyttefunksjon.

Gjennom sang blir man kjent med egen stemme, utvikler bedre kontroll med den, samtidig som en syngende stemme gjør det lettere å oppfatte tale, gjennom rytme og variasjon i tonehøyde (prosodi). Musikk bidrar dermed til at barn med CI og høreapparat utvikler lyttefunksjonen. I tillegg er opplevelse av musikk knyttet til livskvalitet. Å synge i kor, innenfor inkluderende og trygge rammer, kan gi mange og gode lydopplevelser.

Overgangen fra barneskole til ungdomskole

Overgangen fra barneskole til ungdomsskole kan være vanskelig for mange, særlig for barn med hørselstap. Derfor er det viktig at de utvikler en trygg identitet. Samvær med andre i samme situasjon vil fremme en slik identitet. I ungdomsskolen skjer det mange relasjonelle endringer. Kommunikasjon og samspill med medelever kan føre til nederlagsopplevelser, og det kan utvikle seg til vegring for sosiale sammenhenger som videre kan påvirke selvoppfatningen.

Mange og gode mestringsarenaer er derfor viktig. Gjennom å delta i kor med andre barn og unge, lærer koristene å få kontroll på egen stemme, tørre å bruke den, og ikke minst utvikle glede og stolthet av den. Dette er svært viktig, etter som et hørselstap kan gjøre det vanskelig å høre egen stemme og slik ha kontroll på den. Å få erfaringer med bruk av stemmen i et positivt korfellesskap kan gjøre at man utvikler større trygghet i forhold til den, noe som vil ha overføringsverdi til blant annet det å tørre å snakke i forsamlinger, samt delta i sosiale sammenhenger i en hørende kultur. Slik kan kordeltakelse bidra til å fremme god psykisk helse og sosial trygghet.

Mål

Nyborg skole, har gjennom lang tid hatt stort fokus på inkludering. For oss har inkluderingsbegrepet vært relatert til barnas egne opplevelser, lydmessige og sosiale. Mestringsopplevelse og positiv synliggjøring har vært et viktig ledd i arbeidet. På bakgrunn av det etablerte vi for 10 år tilbake, et tegnsangkor. Våre erfaringer er at barn med hørselstap har stor glede og nytte av å delta i koret, samt at det er positivt med en felles arena der barn med hørselstap og hørende barn møtes om en felles aktivitet. Vi har sett at koret har ført til at tegn er allminneliggjort ved skolen, og at barna i andre sammenhenger også utenom korarenaen benytter tegn i kommunikasjonen. Gjennom at andre skoler har meldt sin interesse, har vi sett behovet for å spre den kunnskap vi har tilegnet oss, til andre som ønsker å starte lignende virksomhet.

Målet med prosjektet er derfor først og fremst å nå ut til andre med inkluderingsfilosofien, ”kor for alle” og at kordeltakelse er en god aktivitet også for barn og unge med hørselstap. Målet er videre å bygge nettverk mellom skoler i Trondheim som har barn med hørselstap, og etablere selvgående kor, som varer ut over prosjektperioden. I tillegg ønsker vi å spre våre ideer ut over landet, gjennom å lage selvinstruerende materiell og tilby kursvirksomhet.

Våre målsettinger for prosjektet er

- Å etablere fem selvgående kor i Trondheim som også er selvgående ut over prosjektperioden med fokus på inkludering gjennom tegnsang
- Skape en arena der barn med hørselstap og hørende møtes om en felles aktivitet
- Bygge nettverk mellom skoler som har barn med hørselstap
- Å tilby kurs og opplæring til andre som ønsker å starte lignende virksomhet
- Lage et sanghefte med tegnsang for år en og år to
- Lage en selvinstruerende DVD til heftet med oppvarmingsøvelser samt akkompagnement til sangene

Gjennomføring

Vi vil fokusere på barnetrinnet for slik å skape gode relasjoner og bygge nettverk mellom barn med hørselstap og hørende barn. Det sendes ut en invitasjon til alle barneskoler i Trondheim som har elever med hørselstap, med tilbud om å delta på tegnsang. Fordi det søkes om 40 % stilling for hver av prosjektdeltakerne, må vi gjøre et utvalg av de skoler som melder sin interesse. Det gjør at fem av skolene vil få tilbud om å delta. Dette vil fungere som moderskolevirksomhet på bakgrunn av den kompetanse som skolene opparbeider seg.

Det oppnevnes en ansvarlig person fra hver av de fem skolene. Det lages et felles repertoar for alle, som sendes den enkelte skole som deltar i prosjektet. Det etableres kor på den enkelte skole, for både hørende og barn med hørselstap. Alle korlederne blir invitert til dagsseminar før oppstart, der de informeres om prosjektet, og øver inn et utvalg av sangene i repertoaret. En tegnspråkinstruktør vil også delta i oppstartsfasen, samt være en ressurs under hele prosjektperioden. Korledere vil hjelpe til med innøving av sangene på den enkelte skole. År 1 møtes alle til storkor og sosiale aktiviteter ved Nyborg skole i regi av prosjektleder, prosjektmedarbeider og i samarbeid med sfo (skole og fritidsordning). Dette vil foregå siste tirsdag i hver måned fra 12.00-15.00. Dette legges inn i skolens virksomhetsplan. År 2 tenkes

det at prosjektskolene rullerer på å gjennomføre fellesaktivitetene på bakgrunn av de erfaringer de har gjort seg i løpet av år 1.

Ettersom vi vet at det er opprettet kor i Stavanger og Fauske er det naturlig å etablere et nettverk med disse. Vi inviterer dem med i prosjektet på den måten at de får tilsendt repertoaret og tilbud om å delta på en sluttkonsert i regi av oss. Det lages et sanghefte med tilhørende og selvinstruerende DVD. Sanghefte og DVD vil inneholde alle sangene, tegnene og oppvarmingsøvelser for år en og år to. Øvelsene vil bli tilpasset barn med hørselstap, men også være godt egnet for normalt hørende. DVDen vil i tillegg inneholde instudering av tegnene, sangene, og oppvarmingsøvelsene. Opptakene til DVD vil bli gjort kontinuerlig under øvelsene.

Korfaddere

Ungdomsskoleelever fra A.C. Møller skole vil sammen med elever fra Sverresborg (alle med hørselstap) være faddere for korister med høretap fra andre skoler. De vil ha som ansvarsoppgaver å forberede sosiale aktiviteter i forbindelse med at vi møtes en gang pr. mnd. De vil også oppmuntres til å invitere til andre sosiale aktiviteter ut over det som skjer på kor, slik at vi gjennom prosjektet kan greie å opprette vennskap, som kan bli varige ut over prosjektet.

Målgruppe

- Barn med hørselstap og hørende barn
- Voksne som ønsker å jobbe med tegnsang og inkludering

Under prosjektperioden vil dette i første omgang dreie seg om de fem prosjektkorene. Etter prosjektperioden har vi et ønske om at filosofien gjennom prosjektkorene skal spres videre ut til andre skoler, gjennom moderskolevirksomhet. Det vil si at de fem skolene med sin kompetanse tilegnet gjennom prosjektet, kan knytte til seg en eller to skoler, der det er barn med hørselstap, og slik spre sin kunnskap videre.

Prosjektorganisering

Prosjektets samarbeidspartnere er alle forespurt og positive til å delta i prosjektet. Vi vet at det er skoler som ønsker å delta i prosjektet. Den formelle forespørselen vil bli sendt ut ved prosjektstart. Samarbeidspartnere blir:

- Nyborg skole
- Prosjektskoler
- Møller kompetansesenter (utviklingsavdelingen)
- A.C. Møller skole
- Foreldrerepresentanter i Kor Læne (Nyborg skolekor)
- Nobu (Norges barne og ungdomskorforbund)

Prosjektgruppe

Prosjektgruppa vil bestå av to personer fra Møller kompetansesenter (prosjektleder, medarbeider) og to personer fra Nyborg skole. Rektor Kåre Moum vil representere skolen sammen med lærer Turid Rodal Skei, som også vil være en av to korledere i prosjektet. Det vil også bli aktuelt å ha med representanter fra de øvrige skolene som skal delta i prosjektet, og Bjørn Bakken, avdelingsleder ved Avdeling for hørsel og tegnspråk (AHT) ved Møller kompetansesenter.

Styringsgruppe

Bjørn Bakken (leder ved avdeling for hørsel og tegnspråk, Møller)

Ellen Lundereng (seniorrådgiver ved avdeling hørsel og tegnspråk, Møller)

Kåre Moum (rektor ved Nyborg skole)

Turid Rodal Skei (lærer ved Nyborg skole)

Synnøve Reitan (leder for Kor læne)

Ressursgruppe

Tegnspråkkyndig person, videoperson, musikere og korledere ved de ulike skolene.

Prosjektleder

Ellen Lundereng, seniorrådgiver ved Møller kompetansesenter,

Avdeling for hørsel og tegnspråk

Prosjektmedarbeider

Turid Rodal Skei, lærer ved Nyborg skole

Referansegruppe

Anne Bakken, direktør Møller

Georg Bjerkli, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Rektor ved kulturskolen i Trondheim

Arne Hestholm, Musikkavdelingen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag

Ragnhild Skille, leder for KOM prosjektet (kreativt oppvekstmiljø)

Sabine Klunk, foreldrerepresentant

Knutepunktskole for tegnsang

Nyborg skole vil være delaktig i KOMprosjektet (kreativt oppvekstmiljø Trøndelag 2008-2010 i regi av norsk kulturskoleråd). Det betyr at skolen har fokus på kunst og kultur, og har tilgang på profesjonelle utøvere og samarbeidspartnere. Intensjonen med KOM prosjektet er at kulturskolen skal være et ressurscenter inn mot skolen. At rektor for kulturskolen er med i referansegruppa, vil bidra til at korene som etableres i prosjektperioden består i etterkant, gjennom støtte fra kulturskolen.

Rektor Kåre Moum ved Nyborg skole er svært positiv til et prosjektsamarbeid mellom skolen og Møller kompetansesenter. Skolen stiller lokaler til øving og eventuelle huskonserter. Skolen stiller også med musikere til å akkompagnere koret på de ulike øvelsene og på opptredener i skoletida eller i skolens regi. Møller kompetansesenter vil bidra med praktisk hjelp til å utvikle, produsere og distribuere DVD og sanghefte. Det blir også et samarbeid med tegnspråkinstruktørene og med språkkonsulent ved utviklingsavdelingen ved kompetansesenteret for å kvalitetssikre bruken av tegn til sangene.

Videreføring av prosjektet

I forbindelse med målsetting om å etablere selvgående tegnkor ønsker vi år to å involvere foreldre i de fem korene. Dette med bakgrunn i Kor lænes gode erfaringer med foreldredrevet kor i SFO-tiden. Ambisjonen er at det gjennom prosjektperioden etableres et nettverk som vil bestå i etterkant.

Tidsplan

I samsvar med målet om å etablere selvgående kor, vil år en ha fokus på å utvikle kompetanse i prosjektgruppa, slik at korlederne kan gjennomføre øvelser selvstendig. År to vil i større grad basere seg på at de enkelte korene er selvgående, og støtte opp under det. Det vil si økt fokus på dokumentasjon, rapportskrivning og ferdigstilling av en DVD. Korlederne vil besøke korene og gjøre videoopptak under øvelser. Det kan også være aktuelt med kursvirksomhet andre steder i landet. I tillegg vil år to ha fokus på sluttkonserten, og forberedelser mot den.

År 1 2010

Januar: Prosjektforberedelser: Brev til alle skoler i Trondheim som har barn med hørselstap med invitasjon om å delta i prosjektet.

Februar: Informasjonsmøte og dagsseminar for alle interesserte korledere /prosjektgruppa. Innslag fra "Kor Læne" og musikere.

Møte i referansegruppa.

Det lages repertoar /hefte som sendes ut til alle involverte skoler (en kontaktperson oppnevnes pr skole)

Mars: Hver uke (oppstartperiode)

Korøving på hver av skolene (5 skoler), der vi, som er korlederne i prosjektet, instuderer sangene. Dette kan bli individuelt tilpasset, alt etter hvor selvgående det enkelte koret blir –

Mars - juni: kompetanseheving i prosjektgruppa.

Hver måned: Siste tirsdag i hver måned møtes alle korister ved Nyborg skole for felles sang og aktivitet. Det gjøres videoopptak av alle fellesøvinger (både sanger og oppvarmingsøvelser). Dette med tanke på en DVD i etterkant.

April: Vårkonsert på Havsteinsekra for eldre med sansetap

Møte i prosjektgruppa: fordeling av arbeidsoppgaver.

Mai: Konsert på 17. mai

Juni: Tur til Spania for å delta på festival ”*Hearts in harmony*”

Det vurderes underveis om alle koristene skal være med eller bare de eldste?

(Kommer an på hvor mange vi blir også)

Evaluering og prosjektrapport.

Møte i referansegruppa.

Drøfte endelig framdriftsplan med styringsgruppa.

August:

Møte i prosjektgruppa.

September: Studietur til Danmark. Besøke skoler som jobber etter samme prinsipper som oss.

Oktober: Høstkonsert/ turne på de 5 skolene som deltar i prosjektet

Møte i referansegruppa.

November: Adventskonsert på Havsteinekra for døve eldre

Adventskonsert i Byåsen kirke

Møte i prosjektgruppa

Desember: Møte i styringsgruppa. Evaluere og skrive rapport.

År 2 2011

Januar: Møte i prosjektgruppa

Februar: Møte i referansegruppa, planlegge produkt og distribusjon av DVD

April: Vårkonsert på Havsteinekra avdeling for eldre med sansetap

Mai: Konsert på 17. mai

Møte i referansegruppa og styringsgruppa.

Evaluere og skrive rapport.

September: Møte i referansegruppa

Oktober: Høstkonsert/ turne på de 5 skolene som deltar i prosjektet

November: Adventskonsert på Havsteinekra for døve eldre

Adventskonsert i Byåsen kirke

Felles storkorkonsert i Olavshallen i Trondheim

Tegnkor fra andre steder i landet inviteres.

Koret fra Leipzig inviteres også.

Prosjektslutt.

Rapport

DVD

Sanghefte

Desember: Møte i styringsgruppa, evaluering, sluttrapport

Budsjett

Dette prosjektet handler i stor grad om mestring, og det å lykkes på korarenaen for korister med hørselstap. For å ivareta det er det av stor betydning at vi er to voksne på øvelsene. Dette gjør at vi i større grad kan tilrettelegge for et kvalitativt godt innhold i øvelsen. Vi har gjort oss gode erfaringer med eget kor gjennom mange år ved å jobbe to tett sammen. Dette har gitt gode resultater. Å arbeide med å inkludere barn med hørselstap i kor er et intenst og krevende arbeid, som betinger at man er flere voksne med kunnskap i og innsikt i problematikken. Derfor søker vi om 40% stilling for 2 personer.

Budsjett 2010

<u>Aktivitet</u>	<u>utgift totalt</u>
------------------	----------------------

Prosjektleder

0,4 årsverk	220 000
--------------------	----------------

Prosjektmedarbeider

0,4 årsverk	170 000
--------------------	----------------

Transportutgifter for korene

en gang pr mnd x 5	80 000
---------------------------	---------------

Reise og møteutgifter

for styringsgruppe

2 møter x 4 personer	2000
-----------------------------	-------------

Reise og møteutgifter

for referansegruppe

2 møter x 5 personer	5000
-----------------------------	-------------

Reise, møte og kursutgifter

for prosjektgruppa

8 personer x 4 møter		
8 personer x 2 dagsseminar	20 000	
Lønnsutgifter musikere		
1 person 0,2 årsverk	50 000	Dekkes av Nyborg skole
5 personer x 5 konserter	50 000	Dekkes av korstyret
konserter Kor læne	20 000	Dekkes av Kor læne
Lønnsutgifter tegnspråkinstruktør		
1 person x 0,2 årsverk l.trinn 57	50 000	Dekkes av Møller
Administrative utgifter		
Kopiering, porto, telefon	200 000	Dekkes av Møller
Utgifter i forbindelse med		
teknisk og musikalsk utstyr		
(videokamera, CD/DVD		
sangbøker/noter, notestativer,		
leie av lyd og lysutstyr til konserter,		
leie av lokaler,		
event innkjøp av instrumenter	100 000	
Studietur, kurs og møteutgifter for		
Prosjektleder og		
prosjektmedarbeider	50 000	
Kortur til Spania		
30 korister x 4 dager		
5 voksenledere		
2 musikere		
og prosjektgruppa (8)	200 000	
Sum det søkes		
<u>Helse og rehabilitering for 2010</u>	<u>850 000</u>	

Budsjett 2011

<u>Aktivitet</u>	<u>utgift totalt</u>
Prosjektleder	
0,4 årsverk	220 000
Prosjektmedarbeider	
0,4 årsverk	170 000
transportutgifter	
for korene	80 000
Reise og møteutgifter	
for styringsgruppe	
2 møter x 4 personer	2000
Reise og møteutgifter	
for referansegruppe	
2 møter x 5 personer	5000
Reise, møte og kursutgifter	
for prosjektgruppa	
8 personer x 2møter	
8 personer x 2 dagsseminar	20 000
Utgifter i forbindelse med	
teknisk og musikalsk utstyr	
(sangbøker\noter,	
leie av lyd og lysutstyr til konserter,	
leie av lokaler	100 000

**Studietur, kurs og møteutgifter for
Prosjektleder og
prosjektmedarbeider 50 000**

**Sluttkonsert \ Festivalutgifter
Leie av olavshallen, musikere,
Lyd og lys, tegnspråktolk,
samarbeid med gjesteartist\er,
reiseutgifter til gjestekor 100 000**

**Opptak og distribusjon av DVD
under hele
prosjektet, samt
opptak av konsert\festival 100 000**

**Sum det søkes
Helse og rehabilitering for 2011 850 000**

Vedlegg

Uttalelse fra Kåre Moum Rektor ved Nyborg skole

Uttalelse fra Bjørn Bakken Leder ved avdeling for hørsel og tegnspråk

Uttalelse fra Ingeborg Brun Nobu (norsk barne og ungdomskorforbund)

Uttalelse fra Nobu ved Erik Bjørhei